

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET.

1910 JANUÁR.

1. FÜZET.

Entomologiai munkaprogramm.

Irta : DR. HORVÁTH GÉZA.

Mióta csak a szakemberek és műkedvelők rovargyűjtéssel és rovargyűjtemények összeállításával foglalkoznak, érdeklődésük középpontjában csaknem mindig és mindenekelőtt a lepkék és a bogarak állanak. A legtöbb gyűjtő a lepkékkel vagy a bogarakkal kezdi s mindvégig ezeknek marad a híve ; sőt ha figyelmét eleinte talán valamennyi rovarrendre is kiterjesztette volna, előbb-utóbb végre mégis csak a lepkékre vagy a bogarakra szorítkozik, a többi rovarral pedig felhagy. Aránylag ritkábban akadnak olyan rovarászok, a kik nem okvetetlenül a lepkéket vagy a bogarakat választják tanulmányozásuk tárgyává, hanem valamelyik más rovarrendet.

Igaz, hogy míg a lepkékről és bogarokról számos többé-kevésbbé használható kézikönyv áll a kezdő rendelkezésére, a többi rovarokról ilyen bevezető és tájékoztató munkák csak gyéren akadnak. Pedig bizvást merem állítani, hogy azok a rendesen mellőzött rovarrendek formagazdagságuk, szépségük, életviszonyaik stb. tekintetében szintén legalább is oly érdekesek és figyelemreméltók, mint akár a lepkék vagy a bogarak. Egyébiránt a velük való foglalkozásnál nem is oly nagyok a kezdet nehézségei, mint a mekkoráknak látszanak. Sőt, ha csak némi:leg belemélyedünk tanulmányozásukba, hamar meggyőződhetünk az ellenkezőről.

De akármelyik rovarrendre vagy rovarcsoportra essék választásunk, az értelmes rovarász mindig bőséges alkalmat és tág teret találhat arra, hogy a hajlamainak és körülményeinek leginkább megfelelő irányban czéltudatosan és hasznosan foglalkozhassék.

Most az új év küszöbén nem lesz talán érdektelen néhány pontban összefoglalni azokat a fontosabb feladatokat, a melyeknek megoldásán minden gyakorlati rovarász közreműködhetik. Mire a tavasz megnyílik s a rovargyűjtés időszaka ismét beköszönt, addig olvasóink is választhatnak e programmpontok közül és programmszerűen hozzáfoghatnak aztán, ha kedvük tartja, a dologhoz.

Hazánk rovarfaunája már meglehetősen ismeretes ugyan, de azért még igen sok teendő vár a magyar entomologusokra. Ezek a teendők főbb vonásaikban a következők:

1. *Új fajok felfedezése.* A magyar faunaterületen még mindig sok eddig ismeretlen rovarfaj lappang. Egyik legjobb bizonyítéka ennek az a körülmény, hogy hazánkban minden évben kerülnek elő a tudományra nézve új fajok és pedig nemcsak az elhanyagoltabb rovarrendekből, hanem még a bogarak, sőt a lepkék közül is.

2. *A hazai faunára nézve új fajok és alakok kutatása* szintén igen hálás feladat. Minduntalan találunk faunánkra nézve új fajokat és varietásokat még Budapest környékén is, a mely pedig Magyarországnak legjobban átkutatott területe s a hol már több mint egy évszázad óta sok buzgó rovarász foglalkoskodott. Hány oly vidékünk van még az országban, a hol alig vagy éppen nem járt entomologus! Mennyi érdekes dolog vár ott még a gyűjtőkre!

3. *Új termőhelyek kinyomozása.* Kíváncsinos, hogy az összes hazai rovarfajok topographiai elterjedését az ország területén lehetőleg pontosan ismerjük; azért a már ismert fajokra szintén ügyelnünk kell, kivált oly vidékeken, a melyek még keveset vannak átkutatva. Különös gondot érdemelnek e tekintetben azok a ritkaságszámba menő fajok, melyek még csak egy pár helyről ismeretesek.

4. *A fajok szabatosabb jellemzése.* Azok a rovarfajok, melyek legközelebbi rokonaikhoz külsőleg nagyon hasonlítanak és csak nehezen különböztethetők meg, tüzetesebb vizsgálatot érdemelnek. Tüzetes vizsgálattal olyan újabb bélyegek után kell kutatni, melyek a fajbeli megkülönböztetést biztosabb alapokra helyezik. Kiváló figyelmet érdemelnek e szempontból a külső ivarszerek; ezek jellemző alakjukkal és szerkezetükkel gyakran kitűnő faji bélyegeket képviselnek.

5. *A fajváltozás tanulmányozása.* A fajok változékonyságának határai szerfelett különbözők s a polymorph fajoknál érik el a maximumot. Érdemes dolog a faj körén belül előforduló változatokat megfigyelni. De azért nem szükséges minden legesekélyebb eltérést, minden alig észrevehető színárnyalatot, vagy jelentéktelen rajzbeli különbséget mindjárt külön latin névre keresztelni, mint a hogy ez például a lepkészeknél divatos.

Sokkal érdekesebb és hálásabb munkát végeznének lepkészeink, ha a helyett inkább afféle tenyésztési kísérletekkel foglalkoznának, a minőket külföldön WEISMANN, STANDFUSS, DIXEY, PACKARD és mások alacsonyabb vagy magasabb hőmérsékletnek kitett hernyókkal és bábokkal tettek.

6. *Biologiai megfigyelések.* A rovarász ne elégedjék meg csak annyival, hogy a rovar megfogja, megöli és gyűjteményébe teszi, hanem terjeszse ki figyelmét az életmód, táplálkozás, szaporodás stb.

jelenségeire is. Jegyezze fel a rovar megjelenési idejét, fejlődési stádiumát (pete, áleza, báb, imago), párzását, tápláló növényét, tartózkodási helyét stb.

7. *Az ivarok számarányának megállapítása.* Tudjuk, hogy bizonyos rovaroknál a hímek, másoknál a nőstények szoktak többségben lenni, míg ismét másoknál mind a két ivar körülbelül egyenlő számban van képviselve. Ez a számarány fajokként változik és minden egyes fajnál külön állapítandó meg.

8. *A fejlődési viszonyok tanulmányozása.* Az ivarérettséget megelőző korábbi fejlődési stádiumok még aránylag legjobban ismeretek a lepkéknél, mert hernyóiknak felnevelése a gyűjtő szempontjából gyakorlati fontossággal bír. De a többi rovarrendek körében a fajok legnagyobb részének álezái (és bábjai) még ismeretlenek. Az álezák nevelésével és megfigyelésével sok új adattal járulhatunk a rovar-tani ismeretek gyarapításához.

9. *A rovarok parazitái.* Különös figyelmet érdemelnek az egyes rovarfajok parazitái, melyek rendszeren vagy a Hymenopterák vagy a Dipterák rendjéhez tartoznak. Mint tudjuk, vannak olyan élősd rovarok is, melyek valamely parazitának a parazitái, vagyis: hyperparaziták.

10. *Népies rovarnevek gyűjtése.* Nemesak rovarászati, hanem nyelvészeti szempontból is érdekes annak a kifürkészése, hogy miféle neveken ismeri a nép a neki ismerős rovarfajokat. A rovarokra vonatkozó népies babonák és közmondások szintén feljegyzésre méltók.

Ime, már e pontozatokból is kitűnik, hogy mekkora tág terük van a rovar-tani kutatásoknak. Elég sok érdekes és változatos munkát találhat ezen a tág téren minden értelmes rovarász. E téren munkálkodva nemesak magának szerez kellemes szórakozást és elmefoglalkozást, hanem jó szolgáltatokat tehet egyszersmind a szaktudományak is.

A magyarországi dongóméhekről.

(*Bombi et Psithyri Hungariae*).

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.

A hártás-szárnyú rovarok meghatározásával foglalkozó szakbúvároknak mai napig is nem csekély nehézséget okoz a dongóméhek fajainak és változatainak szabatos ismerete. Áll ez különösen azokra, a melyekből a meghatározás alkalmával csak kevés példány vagy éppen csak egyes elütő alakok vannak birtokunkban. Ilyenkor a fajoknak egymáshoz való nagy hasonlatossága folytán a tévedés sincsen teljesen kizárva. Ezekhez járulnak még egyes külföldi hymenopterologusok közleményeinek felületes meghatározásokon alapuló hamis adatai.

Midőn 1897-ben a Természettudományi Társulat által kiadott „A Magyar Birodalom állatvilága“ című munka részére a Hymenopterákat kidolgoztam, említett okokból több hibás adat csúszott be e munkába, melyeket az újabb tapasztalatok alapján ez alkalommal kívánok kijavítani.

Igy a Budapest, Pészér és Tordáról említett és tulajdonképen csak a Balkán-államokban, Görögországban, Kis-Ázsiában és a Kaukázusban előforduló *Bombus vorticosus* GERST., helyébe a *Bombus Silantjewi* MOR. (Horae Soc. Entom. Ross. XXVI, 1892, p. 132, ♂♀) teendő, melyet a jeles orosz bűvár Kelet-Oroszországból, Szaratov vidékéről írt le. Ez a faj nálunk is nagy ritkaság.

Hasonlóképen áll a dolog a Svájcban, Tirolban és a Pireneusokban élő *Bombus allicola* KRIECHB. fajjal, mely nálunk e néven Közszeg, Trencsén és Máramarosból említetik, de nem az, hanem a *Bombus Derhamellus* K. var. *montanus* LEP. PÉR.

A faunából törlendőek a következő fajok:

1. *Bombus alpinus* LINN., melyet DALLA TORRE Mehádiáról említ. Ez a faj azonban csak az Alpokban és Észak-Európában fordul elő.

2. *Bombus mucidus* GERST., ezt HENRICH Nagyszében környékéről sorolja fel. Ez a faj is csak az Alpokban fordul elő.

Végül az élősködő dongóméhek közül a

3. *Psithyrus globosus* EV. törlendő. Ezt a fajt, mely Észak- és Közép-Európában fordul elő, nálunk Trencsén, Tátrafüred és Korytniczáról említik. Az újabb gyűjtések fajunknak hazánkban való előfordulását eddig igazolni nem tudták, nem lehetetlen azonban, hogy a hegyvidékről még előkerül.

Ezekkel szemben azonban faunánkba felveendőek a következők:

1. *Bombus laesus* MOR. var. *Mocsáryi* KRIECHB. Míg a turkesztáni törzsfaj torán nincs vagy csak apró fekete folt van, addig ez a folt magyarországi példányokon nagy, úgy hogy példányaink mint külön fajváltozat megkülönböztetendők.

2. *Bombus haematurus* KRIECHB. Ezt a Kis-Ázsiából és a Kaukázusból ismeretes fajt nálunk a Kazán-szorosban gyűjtötték (1 ♂).

3. *Bombus pyrenaeus* PÉR. A Pireneusok ezen lakóját SCHMIDT ANTAL a Magas-Tátrában (Tátraszéplak), CSIKI ERNŐ a Fogarasi-havasokon és DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai a Kudsiri-havasokon gyűjtötték.

4. *Psithyrus lissonurus* THOMS. Ezt a Laphonból ismert fajt SCHMIDT ANTAL a Fogarasi-havasokon és DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai a Kudsiri-havasokon gyűjtötték.

Ezek alapján Magyarország területéről eddig 27 faj (és több fajváltozat) *Bombus*-t és 7 faj *Psithyrus*-t ismerünk, faunánk tehát ebben a tekintetben is eléggé érdekes és változatos.

Parnassius Phoebus ab. Ines A. Kert.

Írta : DR. KERTÉSZ ABA.

(1 tábla.)

Az „Archivum Zoologicum“ I. kötetének 29. és 30. oldalán a *Parnassius Phoebus* egy új változatát írtam le német nyelven és közöltem annak rajzát is. Azt hiszem, hogy nem végzek felesleges munkát, ha lepkészeinket is megismertetem cikkem tartalmával és azt e helyen magyarul közlöm, a lepke képét pedig a mellékelt I. táblán szintén bemutatom.

H. HIRSCHKE százados a bécsi rovar-tani egyesület 1998. évi jelentésének 127. lapján¹ a *Parnassius Phoebus* PRUN. egy különösen szép változatát *ab. ♀ Barthae* név alatt írta le, ezt a lepkét DALNOK-FALVI BARTHA VIKTOR főhadnagy 1908. június 27-én gyűjtötte 1900 m. magasságban Suldén fölött Dél-Tirolban.

Véletlenül ugyanabban az időben magam is gyűjtöttem e vidéken és két nappal később, július 29-én, ugyanabban a magasságban, de a BARTHA által megjelölt termőhelytől mintegy két kilométernyi távolságban, magam is gyűjtöttem egy nem kevésbé érdekes fajváltozatot.

Addig, amíg a BARTHA által gyűjtött példányt csak szóbeli ismertetés alapján ismertem, példányomat ugyanannak tartottam. Miután azonban alkalmam volt példányomat az *ab. Barthae* eredeti leírásával és képével összehasonlítani, csakhamar feltűnt a kettő közötti különbség és így eléggé indokoltnak tartottam azt *ab. Ines* néven leírni.

HIRSCHKE leírása az *ab. Barthae* elülső szárnyairól kevés kivétellel példányomra is illik. HIRSCHKE leírása a következő:

„Az elülső szárnyak felül, a középső foltjai között levő világosabb helyek és a hátsó szegély kivételével, olyan feketék, mint a *Parnassius mnemosyne ab. melaina* GROSZ-nál. Különösen a szegélytér egészen fekete, ennél fogva hiányzik a törzsfaj szegélyalatti csíkja. A középső foltban három fekete, kissé elmosódott folt van, ezek közül a tölfolt ék alakú és a törzsfajnál sohasem észlelhető élességű.

A négy apikális folt magva erősen vörös, a belső szegélyfolt 5 mm. nagyságú, 3 mm. nagy vörös maggal, melyet a fekete borda ketté oszt.”

A mint említettem, ez a leírás, kivéve a következő pontokat, példányomra is ráillik.

A négy apikális folt vörös magva nem olyan szabályos, a mint azt az *ab. Barthae* képe mutatja, hanem az első és harmadik mag

¹ XIX. Jahresbericht des Wiener entomologischen Vereines 1908, p. 127. (lásd azonkívül a Rovartani Lapok 1909. évi XVI. kötetének 90. lapját.)

egyenlő nagy, a második félakkora és a negyedik mag egyáltalában csak pontalakú. Azonkívül a foltok külső szélén visszamaradt fehérség egy összefüggő, csak a 2. és 3. terecskében elmosódott, csíkot alkot.

Feltűnően eltérő a hátsó szárnyak rajza. Az elülső szem egészen vörös, a hátsó inkább vesealakú és fehér maggal bír. Az *ab. Barthae*-nél a mag a *P. Apollo ab. graphica*-éhoz hasonlóan osztott. Mindkét szemet fekete szegély veszi körül és 3 mm. széles fekete csík köti össze, mely a belső szegélyig folytatódik és a csúcson két vörös foltot zár magába. A fekete szegély keskenyebb mint az elülső szárnyon, belül pedig fehér sáv szegélyezi, ez felül 6 mm. széles, hátrafelé keskenyedik és a belső szegélynél már csak 3 mm. széles. Lefutásában ez a sáv hullámos, legszélesebb helyén egészen fehér, különben feketés behintésű. A fekete tőtér egy vörös foltot zár körül.

Alul világosabb mint felül. Az elülső szárnyak alsó oldalának mustrázata megfelel a felül levőnek. A hátsó szárnyak alsó oldala azonban a felsőtől elütő, csak a szegélytér, a felső sáv és a középtér fehér rajzolata azonos. Feltűnő a hajlaidóság gazdagabb vörös foltképződéshez. Az első és második, a felül levőknek megfelelő foltot alul is fekete csík köti össze; az *ab. Barthae*-nél ezen fekete csík helyén is vörös foltot találunk. A fekete csíkot további lefolyásában három vörös szem helyettesíti. Az összes vörös szemeket fekete szegély veszi körül és csak a harmadiknak nincs fehér magva. Az első, negyedik és ötödik folton egyszerű, a másodikban kettős fehér mag van, az *ab. Barthae*-nél többbit egyszerű széles fehér folt díszíti. Az *ab. Barthae*-nél különben nem öt, hanem hat folt van jelen, melyek közül az 1., 3., 5. és 6-nak van fehér magva, a 2. és 4. pedig egyszerűen vörös. A tőtérben is négy vörös folt van, melyek közül az első hosszúkás, a második szabálytalanul kerek és a harmadik és negyedik cseppalakú.

A kifeszített példány, mely különben egy meg nem termékenyített nőstény, 58 mm. nagy.

Adatok Bosnyákország bogárfaunájához.

Írta: KENDI KÁROLY.

Alábbiakban közlöm gyűjteményemből azon adatokat, melyek Bosnyákország középső részének faunájáról való ismereteinket vannak hivatva kiegészíteni. A felsorolt bogarakat Zavidovic és környékén gyűjtöttem, mely vidék, különösen a közeli Gostovic-völgy, felette érdekes anyagot szolgáltat. E helyen említhetem, hogy az alább felsorolt fajokon kívül, melyek gyűjteményemben vannak meg, még gyűjtöttem néhány érdekes állatot, melyet a Magyar Nemzeti Múzeumnak engedtem át. Ilyenek pl. a *Calosoma sycophanta* var. *severum* CHD.

és a *Nomius pygmaeus* DEJ. A vidék faunájának ritka jelenségeként említhetem azonfelül a *Buprestis aurulenta* L. (splendida F.) nevű fajt, melyből CSIKI ERNŐ barátom gyűjtött egyik itteni kirándulása alkalmával egy példányt a Gostovic-völgyben.

Eddig 595 fajt és fajváltozatot sikerült ezen vidéken gyűjtenem, ezek következők:

Cicindelidae. *Cicindela campestris* L., ab. *conjuncta* D. TORRE, *silvicola* LATR., *hybrida* L., *germanica* L., ab. *fusca* D. T.

Carabidae. *Calosoma sycophanta* L. — *Procerus gigas* CREUTZ. — *Carabus coriaceus* v. *Hopffgarteni* KR., *croaticus* v. *bosnicus* APFB., *violaceus* v. *azureseens* DEJ., *intricatus* L., *granulatus* L., *cancellatus* v. *maximus* HAURY, *Ulrichi* GERM., v. *Werneri* REITT., *Parreyssi* PALL., *montivagus* PALLD., *convexus* F. — *Leistus ferrugineus* L. — *Nebria brevicollis* F. — *Notiophilus palustris* DUFT. — *Omophron limbatus* F. — *Elaphrus aureus* MÜLL. — *Brosicus cephalotes* L. — *Tachypus caraboides* SCHRK. — *Bembidion lampros* HERBST, v. *properans* STEPH., *varium* OLIV., *ustulatum* L., *dalmatinum* DEJ., *nitidulum* MARSH., *elongatum* DEJ., *quadriguttatum* F., *Genei* KÜST., *4-maculatum* L., *tenellum* ERICHS., *assimile* GYLLH., *inoptatum* SCHAUM. — *Tachys sextriatus* DUFT. v. *bisbimaculatus* CHEVR., *bistriatus* DUFT. — *Tachyta nana* GYLLH. — *Trechus discus* F., *4-striatus* SCHRNK. — *Perigona nigriceps* DEJ. — *Platynus ruficornis* GOEZE, *serobiculatus* F., *assimilis* PAYK., *sempunctatus* L., *Mülleri* HERBST, *lugens* DUFT., *antennarius* DUFT., *dorsalis* PONT. — *Dolichus halensis* SCHALL. — *Calathus fuscipes* GOEZE. — *Lagarus vernalis* PANZ. — *Pterostichus cupreus* L., v. *affinis* STURM, *coerulescens* L., *niger* SCHALL., *nigrita* F., *gracilis* DEJ., *interstinctus* STURM, *melas* CREUTZ., *metallicus* F., *Meisteri* REITT. — *Abax carinatus* DUFT. — *Stomis pumicatus* PANZ. — *Amara communis* PANZ., *aenea* DEGEER, *eurynota* PANZ., *familiaris* DUFT. — *Ophonus obscurus* F., *rupicola* STURM, *rufibarbis* F., *puncticollis* PAYK., *azureus* F., *maculicornis* DUFT., *pubescens* MÜLL., *griseus* PANZ., *calceatus* DUFT., *brevicollis* SERV. — *Harpalus aeneus* F., ab. *confusus* DEJ., ab. *semipunctatus* DEJ., ab. *limbopunctatus* FSS., *vulgaris* DEG., *distinguendus* DUFT., *dimidiatus* ROSSI, *modestus* DEJ. — *Anisodaetylus binotatus* v. *spureaticornis* DEJ., *nemorivagus* DUFT., *signatus* PANZ. — *Stenolophus teutonius* SCHRANK, v. *abdominalis* GENE, *proximus* DEJ. — *Acupalpus suturalis* DEJ., *exiguus* DEJ., *consputus* DUFT. — *Badister unipustulatus* BON., *bipustulatus* F. — *Chlaenius nitidulus* SCHRANK, *flavipes* MEX., *vestitus* PAYK. — *Callistus lunatus* F. — *Lebia chlorocephala* HOFFM., *crux minor* L. — *Brachynus explodens* DUFT., *Ganglbaueri* APFB.

Dytiscidae. *Coelambus impressopunctatus* SCHALL. — Hy-

droporus planus F., ferrugineus STEPH. — Laccophilus variegatus STURM. — Ilybius fuliginosus F. — Copelatus ruficollis SCHALL. — Graphoderes cinereus v. intermedius WESTH. — Cybister laterimarginalis DEG.

Gyrinidae. Gyrinus colymbus ER., natator AHR. — Orectochilus villosulus MÜLL.

Hydrophilidae. Hydrous piceus L. — Hydrobius fuscipes L. — Philodrus 4-punctatus HERBST, affinis F. — Cereyon flavipes F., aquaticus LAP., quisquilius L. — Megasternum obscurum MARSH. — Helophorus granularis L., viridicollis STEPH.

Parnidae. Dryops lutulentus ER., viennensis HEER. — Parnus obscurus DUFT.

Staphylinidae. Oxypoda vittata MÄRK., opaca GRAV. — Atheta trinotata KR., gagatina BAUDI, tibialis HEER, elongatula GRAV. — Leucoparyphus silphoides L. — Tachinus subterraneus L. — Quedius cinctus PAYK. — Emus maxillosus L. — Ocypus tenebricosus GRAV. — Philonthus debilis GRAV. — Xantholinus punctulatus PAYK. — Paederus Baudii FAIRM., limnophilus ER., ruficollis F., sanguinicollis STEPH. — Stenus carbonarius GYLL. — Platysthetus alutaceus THOMS. — Oxytelus sculpturatus GRAV. — Bledius opacus BLOCK. — Deleaster dichrous GRAV. — Coryphium angusticollis STEPH. — Omalium caesum GRAV. — Anthobium longipenne ER. — Megarthrus sinuaticollis LAC.

Micropeplidae. Micropeplus staphylinoides MARSH.

Seydmaenidae. Seydmaenus tarsatus MÜLL. — Mastigus dalmatinus HEYD.

Silphidae. Choleva cisteloides FRÖL. — Catops coracinus KELLN. — Necrophorus humator GOEZE, interruptus STEPH. — Asbolus littoralis L. — Pseudopelta sinuata F., rugosa L., thoracica L. — Peltis atrata L. — Ablattaria laevigata F.

Trichopterygidae. Trichopteryx grandicollis MAERKEL.

Scaphidiidae. Scaphidium 4-maculatum OLIV.

Phalacridae. Olibrus liquidus ER.

Erotylidae. Cyrtotriplax bipustulata v. binotata REITT.

Cryptophagidae. Antherophagus nigricornis F. — Cryptophagus acutangulus GYLL., scanicus L.

Lathridiidae. Lathridius nodifer WESTW. — Eniemus transversus OLIV. — Corticaria pubescens GYLL., serrata PAYK.

Tritomidae. Typhaea fumata L.

Nitidulidae. Brachypterus urticae. F. — Epuraea decemguttata F., aestiva L., florea ER. — Meligethes hebes ER., rufipes GYLL., ovatus STURM, brunnicornis STURM. — Cryptarcha strigata F. — Glischrochilus quadripustulatus L.

Trogositidae. *Trogosita coerulea* OL. *Tenebroides mauritanicus* L. — *Ostoma grossum* L., *ferrugineum* L.

Colydiidae. *Ditoma crenata* F.

Cucujidae. *Hyliota planatus* L.

Trixagidae. *Byturus fumatus* F., *tomentosus* F.

Dermestidae. *Dermestes lardarius* L. — *Attagenus piceus* OLIV. — *Trogoderma glabrum* HERBST. — *Orphilus glabratus* F.

Cistelidae. *Seminolus pilula* L. — *Cytilus varius* F.

Histeridae. *Hister 4-maculatus* L. — *Acritus nigricornis* HOFFM.

Lucanidae. *Lucanus cervus* L., v. *capreolus* FUESSL. — *Dorcus parallelepipedus* L. — *Systemocerus caraboides* L.

Scarabaeidae. *Copris lunaris* L., ab. *corniculatus* MULS. — *Onthophagus taurus* L., v. *capra* F., *ovatus* L., *Schreberi* L. — *Aphodius fossor* L., *fimetarius* L., *granarius* L., *melanosticus* v. *centrolineatus* PANZ., *contaminatus* HRBST., *pubescens* STRM., *obliteratus* PANZ., *varians* DUFT., *luridus* F. — *Rhyssemus germanus* L. — *Bolboceras unicolorne* SCHRANK. — *Geotrupes spiniger* MARSH. *mutator* MARSH., *sylvaticus* PANZ. — *Oryctes nasicornis* L. — *Rhizotrogus solstitialis* L. — *Anoxia orientalis* KRYN. — *Polyphylla fullo* L. — *Melolontha melolontha* L., v. *ruficollis* MULS., v. *femoralis* KR. — *Serica holosericea* SCOP. — *Anomala aurata* F., *vitis* F., v. *cupreonitens* BAU, v. *signata* SCHILSKY, *aenea* DEG., v. *coerulescens* SCHILSKY, v. *maculata* SCHILSKY. — *Hoplia farinosa* v. *Karamani* REITT. — *Epicometis hirta* PODA. — *Leucocelis funesta* PODA. — *Cetonia aurata* L., v. *purpurata* HEER. — *Potosia speciosissima* SCOP, *cuprea* F. — *Valgus hemipterus* L. — *Osmoderma eremita* SCOPOLI. — *Gnorimus nobilis* L. — *Trichius fasciatus* v. *divisus* MULS., *gallicus* HEER.

Buprestidae. *Chalcophora mariana* L. — *Poecilonota rutilans* F. — *Buprestis haemorrhoidalis* HRBST. — *Eurythyrea austriaca* L. — *Anthaxia fulgurans* SCHRANK. — *Chrysobothrys affinis* F. — *Agrilus viridis* L., v. *nocivus* RATZB., *angustulus* ILLIG., *derasofasciatus* LAC., *aurichalceus* REDTB. — *Trachys minuta* L.

Eukenemidae. *Drapetes biguttatus* PILLER.

Elateridae. *Adelocera punctata* HERBST. — *Archontas murinus* L. — *Elater cinnabarinus* ESCH., *praeustus* F., *sanguinolentus* SCHRANK, *elongatulus* F., *quadrisignatus* GYLL., *sinuatus* GERM. — *Betarmon bisbimaculatus* SCHH. — *Melanotus rufipes* HERBST. — *Limonius pilosus* LESKE, *minutus* L. — *Athous niger* L. — *Agriotes pilosus* PANZ., *ustulatus* SCHALLER. — *Synaptus filiformis* F. — *Adrastus lacertosus* ER.

Dascillidae. *Cyphon variabilis* THUNB.

Cantharidae. *Lygistopteris sanguineus* L. — *Lampyrus noctiluca* L. — *Lamprohiza splendidula* L. — *Luciola mingrelica*

MÉN. — *Cantharis fusca* L., *rustica* FALL., *obscura* L., *livida* v. *rufipes* HERBST., *fulvicollis* F. — *Rhagonycha fulva* SCOP. — *Driulus concolor* AHR. — *Malachius aeneus* L., *marginellus* OL., *viridis* F. — *Dasytes plumbeus* MÜLL. — *Danacaea nigratarsis* KÜST., *marginata* KÜST.

Cleridae. *Clerus formicarius* L. — *Trichodes apiarius* L. — *Necrobia rufipes* DEG. — *Elateroides dermestoides* L. — *Lymexylon navale* L.

Bruchidae. *Bruchus fur* L.

Tenebrionidae. *Gnaptor spinimanus* PALL. — *Bolitophagus reticulatus* L. — *Diaperis boleti* L. — *Uloma culinaris* L., *Perroudi* MULS. — *Tenebrio obscurus* F., *molitor* L. — *Acanthopus caraboides* PETAG. — *Helops coeruleus* L., *incurvus* KÜST.

Alleculidae. *Allecula aterrima* KÜST. — *Eryx ater* F. — *Gonodera Luperus* HERBST.

Lagriidae. *Lagria hirta* L.

Melandryidae. *Serropalpus barbatus* SCHALL. — *Melandrya caraboides* L., *rufibarbis* SCHALL.

Mordellidae. *Mordella aurofasciata* COMOLL., *fasciata* F., *aculeata* L., *Kendii* CSIKI. — *Mordellistena micans* GERM., *pumila* GYLL. — *Anaspis frontalis* L.

Pyrochroidae. *Pyrochroa coccinea* L.

Anthicidae. *Anthicus floralis* F., *antherinus* L.

Oedemeridae. *Nacerdes rufiventris* SCOP., *fulvicollis* SCOP., *adusta* PANZ. — *Oedemera podagrariae* L., *flavescens* L., *subulata* OLIV., *flavipes* F., *annulata* GERM., *lurida* MARSH. — *Chrysanthia viridis* SCHMIDT.

Pythidae. *Pytho depressus* L.

Curculionidae. *Otiorrhynchus bisulcatus* F. — *Phyllobius glaucus* SCOP., *piri* L., *oblongus* L. *Polydrusus sericeus* SCHALL., *viridicinctus* GYLLH. — *Sitona flavescens* MARSH., *lateralis* MARSH., *sulcifrons* THUNB. — *Liophloeus Herbsti* GYLL. — *Chlorophanus graminicola* SCHÖNH. — *Cleonus alternans* HERBST., *piger* SCOP. — *Lixus algirus* L., *cardui* OL. — *Larinus sturnus* SCHALL., *planus* F. — *Lepyrus capucinus* SCHALL. — *Hylobius abietis* L., *fatuus* ROSSI. — *Hypera punctata* F. — *Eremotes planirostris* PANZ. — *Cryptorrhynchus Lapathi* L. — *Coeliodes 4-maculatus* L., *lamii* F. — *Ceuthorrhynchus viduatus* GYLL., *crysimi* F. — *Calandra granaria* L. — *Balaninus elephas* GYLL., *nucum* L. — *Anthonomus rubi* HERBST. — *Orchestes subfasciatus* GYLL., *populi* F., *salicis* L., *stigma* GERM. — *Gymnetron netum* GERM., *fuliginosum* ROSH., *tetrum* v. *antirrhini* GERM. — *Miarus campanulae* L. — *Cionus scrophulariae* L., *thapsi* F., *hortulanus* MARSH. — *Magdalis opaca* REITT. — *Apion ononicola* BACH, *punctirostre* GYLL.,

minimum HERBST, pisi F., vorax HERBST, frumentarium L., affine KIRBY. — Rhynchites cupreus L. — Rhinomacer betulae L., populi L. — Cyphus nitens SCOP. — Attelabus coryli L.

Anthribidae. Platystomus albinus L.

Lariidae. Laria pisorum L., viciae OLIV., loti PAYK., cisti F. — Spermophagus cardui BOHEM. variolosopunctatus GYLL.

Scolytidae. Hylastes ater PAYK., palliatus GYLL. — Pityophthorus micrographus L. — Pityogenes bidentatus HERBST. — Ips sexdentatus BOERN., laricis F. — Xyloterus lineatus OLIV. — Platypus cylindrus F.

Cerambycidae. Spondylis buprestoides L. — Prionus coriarius L. — Ergates faber L. — Aegosoma scabricorne SCOP. — Rhagium sycophanta SCHRANK, mordax DEG., bifasciatum F., inquisitor L. — Oxymirus cursor ab. noctis L. — Toxotus meridianus L. — Aemaeps collaris L. — Leptura fulva DEG., rubra L., scutellata F., dubia ab. limbata LAICH., cerambyciformis SCHRANK, quadrifasciata L., maculata PODA, pubescens F., melanura L., bifasciata MÜLL., attenuata L. — Allosterna tabacicolor DEG. — Oブリum brunneum F. — Cerambyx cerdo L., miles BON., Scopoli FÜSSL. — Criocephalus rusticus L. — Asemum striatum L. — Phymatodes alni L. — Hylotrupes bajulus L. — Rhopalopus clavipes F. — Rosalia alpina L., ab. prolongata REITT. — Clytus arcuatus L., arvicola OLIV., varius MÜLL., sartor MÜLL. — Morimus funereus MULS. — Lamia textor L. — Monohammus Mulsantii SEIDL. — Acanthocinus aedilis L., reticulatus RAZUM., griseus F. — Exocentrus balteus L. — Pogonochaerus hispidus L. — Anaesthetis testacea L. — Agapanthia cardui L. — Saperda carcharias L. — Phytoccia affinis HARRER, pustulata SCHRANK, ephippium F. — Oberea oculata L.

Chrysomelidae. Plateumaris consimilis SCHRANK. — Lema cyanella L., melanopus L. — Crioceris merdigera L., v. rufipes HERBST. — Labidostomis longimana L. — Clytra laeviuscula RATZEB. — Gynandrophthalma salicina SCOP., flavicollis CHARP., xanthaspis GERM. — Coptocephala rubicunda LAICH. — Cryptocephalus signatus LAICH., bipunctatus L., biguttatus SCOP., sericeus L., aurcolus SUFFR., hypochoeridis L., violaceus LAICH., nitidulus F., 10-maculatus L., v. bothnicus L., v. ornatus HERBST, flavipes F., v. signatifrons SUFFR., ocellatus DRAP., labiatus L., Moraei L., v. bivittatus GYLL., bilineatus v. armeniacus FALD., pusillus F., rufipes GOEZE. — Pachybrachys hieroglyphicus LAICH., tessellatus OLIV. — Pales ulema GERM. — Gastroides viridula DEG. — Timarcha tenebricosa F. — Chrysomela coerulea OLIV., haemoptera L., goettingensis L., hyperici FORST., fastuosa SCOP., menthastri SUFFR., polita L. — Phyllodecta vitellinae L. — Phaedon pyritosus ROSSI.

— *Plagiodera versicolora* LAICH. — *Melasoma cuprea* F., *collaris* L., *populi* L. — *Agelastica alni* L. — *Luperus xanthopus* SCHRANK. — *Lochmaea capreae* L. — *Galerucella nymphaeae* L., *lineola* F., *calmariensis* L. — *Galeruca tanacetii* L., *Pomoniae* Scop. — *Podagrica fuscicornis* L. — *Crepidodera ferruginea* Scop. — *Epitrix pubescens* KOCH. — *Chalcoides splendens* WEISE, v. *lacta* Ws., *cyanea* v. *splendens* WEISE, v. *lacta* WSE, *aurata* MARSH., *chloris* FOURC. — *Chaetocnema concinna* MARSH., *hortensis* FOURC. — *Haltica lythri* AUB., *oleracea* L. — *Hermaeophaga mercurialis* F. — *Phyllotreta sinuata* STEPH., *undulata* KUTSCH., *nemorum* L. — *Aphthoia venustula* KUTSCH., *hilaris* STEPH., *Euphorbiae* v. *cyaneescens* WSE. — *Longitarsus luridus* Scop. — *Dibolia Försteri* BACH. — *Sphaeroderma cardui* GYLL. — *Cassida viridis* L., *fastuosa* SCHALL., *murraea* L., *vibex* L., *prasina* ILL., *subferruginea* SCHRANK, *fiaveola* THUNB., *margaritacea* SCHALL., *hemisphaerica* HERBST.

Coccinellidae. *Subcoccinella* 24-punctata L. — *Adonia variegata* GOEZE, ab. *5-maculata* F., ab. *constellata* LAICH., ab. *carpini* FOURC., ab. *neglecta* Ws. — *Semiadalia* 11-notata ab. *graminis* Ws. — *Adalia bipunctata* L., ab. *inaequalis* WSE, ab. *6-pustulata* L., ab. *4-maculata* Scop. — *Coccinella* 7-punctata L., 5-punctata L., *conglobata* L., 14-pustulata L. — *Synharmonia lyncea* ab. *remota* WSE. — *Halyzia* 14-guttata L. — *Thea vigintiduopunctata* L. — *Propylea* 14-punctata L., ab. *tetragonata* LAICH., ab. *conglomerata* F. — *Chilocorus bipustulatus* L. — *Hyperaspis campestris* HERBST. — *Scyrnus haemorrhoidalis* HERBST., *ater* KUG., *frontalis* F., v. *quadripustulatus* HERBST.

A havasi czinczér új változata.

Irta: LACZÓ JÓZSEF.

Rosalia alpina LINN. ab. *Brancsiki* nov.

A typo differt: macula apicali vero utrinque reducta in duas maculas minimas, quarum externa aliquod maior.

Hungaria occid.: Libóresudvard (Com. Trecsen).

Olyan mint a törzsfaj, csakhogy a szárnyfedők hátsó fekete feltjét két apró és egymás mellett álló kerek felt helyettesíti, melyek közül a külső kissé nagyobb mint a belső.

Előfordul Libóresudvardon, Trecsen vármegyében.

Ezt az új fajváltozatot DR. BRANCSIK KÁROLY, kir. tanácsos, Trecsen vármegye tudós főorvosa tiszteletére neveztem el.

Irodalom.

Edmund Reitter: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. II. Band. Mit 70 Text-Illustrationen und 40 Farbendrucktafeln, zusammengestellt und redigiert von Dr. K. G. Lutz. p. 1—392. Stuttgart, 1909.

Nem régen ismertettem REITTER munkájának I. kötetét, melyet most a másfélszáz oldallal terjedelmesebb 2. kötet is követett, melyről csak elismeréssel szólhatunk, mert szerzője mindig újjal szolgál, még ha mások által újabban feldolgozott és kimerített családokról is van szó. Minden bogarász örömmel fogja venni a kötet elején levő s a *Polyphaga* alrendbe tartozó hadak és családok meghatározására szolgáló kulesot. REITTER megtartotta az ide sorozott hét hadat, de GANGLBAUER-rel szemben a lemezeseápúakat a rendszer végéről a *Staphylinoidea*-k mögé helyezi. Ez a kötet a *Staphylinoidea*, *Lamellicornia* és *Palpicornia* hadakat tárgyalja, melyek közül az első négy csoportra osztja: *Staphylinida*, *Necrophaga*, *Ptiliigia* és *Histerida*. Szerző sok új bélyeget alkalmaz a megkülönböztetéseknel, nem egy olyant, mely az eddigi nehéz meghatározást nagyon megkönnyíti, azonkívül sok új nevet is vezet be a tudományba. *Staphylinidae*: Az *Aleochara* nemben a következő új alnemeket állítja fel: *Polystomaria* (*Polystoma* STEPH. nec ZEDER), *Polycharina*, *Euryodma*. Újak még: *Homocusa acuminata* MKKL. var. *tomentosa* (Kaukázus), *Myrmedonia* n. subg. *Pellochromonia* (*ruficollis* GRIMM. részére), *Atheta* n. subg. *Rhopalocerina* (*Rhopalocera* GANGLB.), *Ischnopoda* n. subg. *Calischnopoda* (*exarata* ER. részére), *Falagriola* n. g. (*Falagria nigra* GRAVH., *laevigata* EPP., *gratilla* ER., *naevula* ER. és az új *F. Lutzi*, utóbbi Transzkáspia és Margelanból való, részére), *Gyrophuena* n. subg. *Agaricophaena* (*boleti* L. részére), *Mycetoporus Ludwigi* n. sp. (Bosznia: Ivan) és *Reichei* var. *subpronus* nov. (Morvország, Szilézia, Kis-Ázsia), *Bryoporus* n. subg. *Bryophacis* (*rufus* ER., *plagiatus* EPPH., *vittatus* EPPH., *rugipennis* PAND. és az új *strigellus* részére, utóbbi Madridból való), *Bolitobius pygmaeus* var. *transversulus* nov. (Kaukázus), *Tanygnathus* nom. nov. (*Tanygnathus* ER.), *Quedius* nov. subg. *Euryquedius* (*curtus* ER. részére), *Q. microphthalmus* n. sp. (Kaukázus), *Q. Lutzi* n. sp. (Transzkaukázus, Lenkoran), *Staphylinus* nov. subg. *Parabemus* (*fossor* SCOP., *chrysocomus* MANNH. és *Eppelsheimi* REITT. részére), *St. amoenus* n. sp. (Uralsk), *St. pedator* GRAV. ab. *Bonnairi* nov. (Franciaország), *St. atronitidus* (Cyprus-sziget), *Philonthus ancora* n. sp. (Transzkáspia: Aulic-Ata), *Ph. rufimargo* (Erivan), *Ph. uralensis* n. sp. (Uralsk), *Xantholinus* nov. subg. *Typhlolinus* (*hungaricus* REITT. részére), *Scymbalopsis* nov. gen. (*Scymbalium grandiceps* REITT. részére), *Lathrobium quadratum* PAYK. ab. nov. *rufopacum* (Németország) és ab. nov. *rufonitidum* (Turkesztan, Lenkoran), *L.*

styliferum n. sp. (Kaukázus), *Stilicus orbiculatus* PAYK. v. *pictipennis* nov. (Görögország), *Astenus* n. sbg. *Eurysunius (paradoxus)* EPPH., *collaris* FAUV., *latus* ROSH., *curtulus* ER., az új *graecus* és *velebiticus* részére; nov. subg. *Astenognathus (uniformis)* DUV., *filiformis* LATR., *pulchellus* HEER, *flum* AUBÉ, *Thaboris* SAULCY, *nigromaculatus* MOTSCH., *bimaculatus* ER. és az új *rufopacus*, az Araxes-völgy és Lenkoranból, részére), *A. rutilipennis* n. sp. (Késmárk, Kaukázus, Araxes-völgy), nov. subg. *Suniogaster (ampliventris)* REITT. részére), *Oxyletus nitidulus* var. nov. *subnitidus* (Kaukázus), *Ancyrophorus aureus* FAUV. var. nov. *ruficornis* (Görz), *Lesteva longelytrata* GOEZE var. nov. *dorsalis* (Araxes-völgy), *Acidota caucasica* n. sp. (Kaukázus), *Deliphrosoma* nov. gen. (*Arpedium macrocephalum* EPPH., *fratellum* ROTTENB., *Skalitzkyi* BERNH. és *prolongatum* ROTTBG. részére), *Phyllodrepa (Hapalaruca) alutacea* n. sp. (Circassia), *Acrulia angusticollis* n. sp. (Velebit). A *Pselaphidae* családban: *Pygoxyini* nov. tribus (*Pygoxyon* részére), *Euplectus metopiestus* (Lombardia), *E. pharux* (Circassia), nov. subg. *Euplectellus (Hummeri)* REITT. részére), nov. subg. *Diplectellus (puncticeps)* REITT., *afér* REITT. és *Felschei* REITT. részére), *Reichenbachia ochanensis* n. sp. (Görögország), *Faradayus* n. gen. (*Pselaphoptrus Banghasi* REITT. és *Lomnickii* REITT. részére), *Pselaphaulax* nov. gen. (*Pselaphus dresdensis* HERBST részére), *Pselaphostomus* nov. gen. (ide tartozik a legtöbb európai *Pselaphus*-faj és az új *Fiorii* nov. nom. [*Reitteri* FIORI nec RAFFR.]). *Scydmaenidae*: *Neuraphes carinatoides* nov. sp. (Krajna), *Euconmus* nov. subg. *Euconophron (promptus)* COQU., *Alcides* SAULCY, *Koziorowcezi* CROISS., *demissus* REITT. stb. részére), nov. subg. *Cladoconmus (Motschulskyi)* STURM és *denticornis* M. & K. részére). *Silphidae*: *Colon Sekerae* n. sp. (Lombardia), *Necrophorus antennatus* REITT. ab. *bistrimaculatus* nov. (Szilézia, Csehország), Morvaország, Bécs), *Hydnobius parallelus* n. sp. (Bokhara), *Liodopria* nov. gen. (*Anisotoma serricornis* GYLLH. részére). Az eddig általánosan használt *Trichopteryx* nevet el kellett ejteni, mert HÜBNER előbb már így nevezett el egy lepke-nemet, azért REITTER e helyen a családot már *Ptiliidae* névvel jelöli. *Euryptilium Flachi* n. sp. (Böhmerwald, Mecklenburg). A *Trichopteryx* név helyébe *Acrotichis* MOTSCH. lép. *Histeridae*: *Hister* nov. subg. *Merohister (H. Ariasi)* MARS. részére), nov. sub. *Eucalohister (binotatus)* ER., *gratiosus* SOLSKY, *Solskyi* SCHM., *thoutmosis* SCHM. és *Haroldi* MARS. részére), nov. subg. *Atholister (scutellaris)* ER. és *bimaculatus* L. részére), nov. subg. *Eudiplistes (lugubris)* TRUQUI, *smyrnacus* MARS., *Coquereli* MARS. és *planulus* MÉN. részére). *Hydrophilidae*: *Limnohydrobius* nov. gen. (*Hydrobius convexus* BRILLÉ részére). A színes táblák nagyon jól sikerültek. Ezt a kötetet is ajánlhatom az érdeklődőknek, sokat fognak belőle meríthetni.

CSIKI.